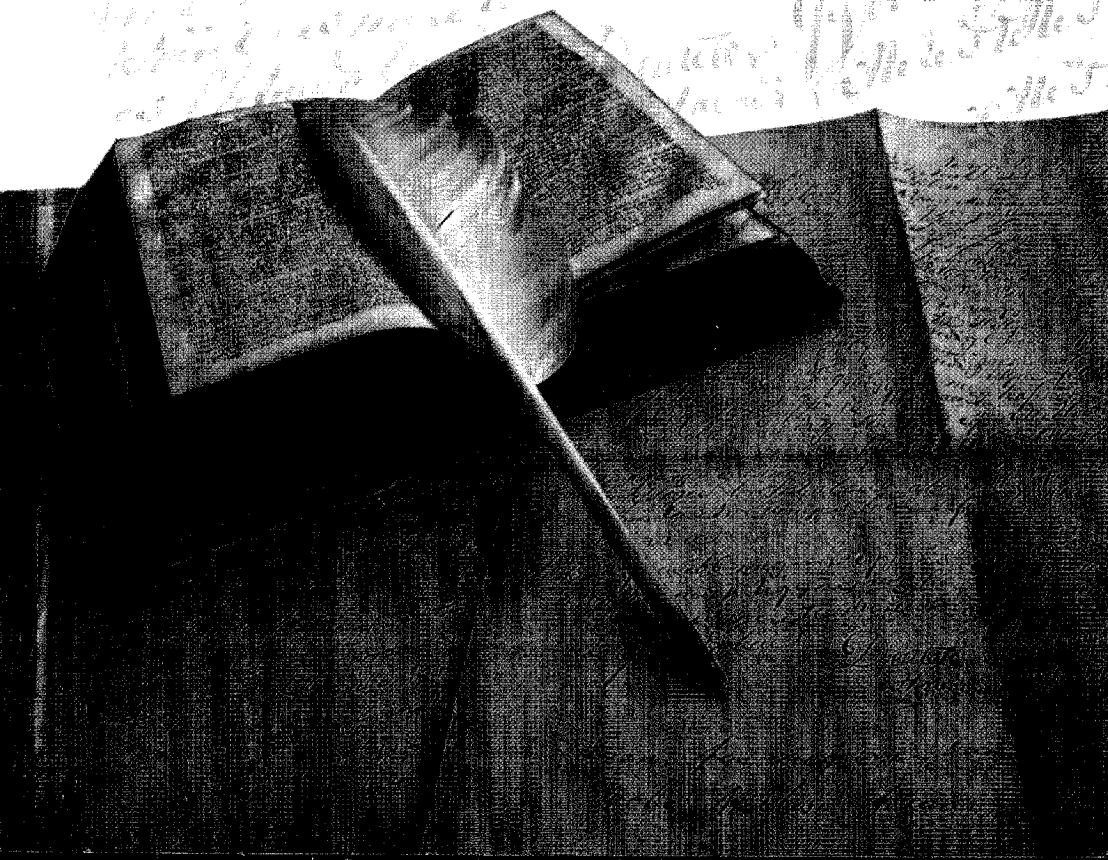

KÁLVIN JÁNOS

Levelek

Válogatott írások a hitvalló egyházzól
és a biblikus istentiszteletről

Levelek

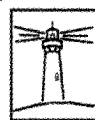
KÁLVIN JÁNOS

Idén Kálvin János (1509-1564) születésének ötszázadik évfordulójára emlékeznek a protestantizmus. Külföldi és hazai reformátusok egyaránt készülnek eme jeles alkalomra. Az egyháztörténelem tanúságán túl a munkásságáról szóló különféle rendezvények, teológiai konferenciák, valamint megjelentetett kiadványok mind-mind azt jelzik: az Úr Kálvinban egy nagyformátumú lelki vezetővel ajándékozta meg egyházát.

Bár Kálvin nem szorul sem bemutatásra, sem ajánlásra, mégis úgy gondoljuk, szükséges *emlékeztetnünk* magunkat mindarra, amit képviselt, illetve *aktualizálni* mindazt, amit ő egykor oly határozottan hirdetett. Az igazi – biblikus értelemben vett – megemlékezés nem lehet csupán intellektuális tevékenység, ez mindig cselekvésre és reformációra kötelez. Valahányszor az Úr a Szentírásban emlékezésre szólította fel az Ő népét, azt reformáló, megújító szándékkal tette. Egy reformátorról pedig különösen illik cselekvő módon megemlékezni.

Könyvünk válogatást kínál Kálvin azon leveleiből, tanulmányaiból és prédikációiból, melyekben a reformátor a tiszta istentisztelet fontosságával, a lelki közösségvállalás természetével, a sákramentumok kiszolgáltatásának hamis módjával, a magukat keresztyéneknek vallók megalkuvásával, ennek konzekvenciáival és egy sor egyéb fontos gyakorlati kérdéssel foglalkozik. Mindaz, amit leír, időszerűbb, mint valaha. Úgy a problémák beazonosítása, mint azok megoldása vonatkozásában. Jó lenne tehát a XXI. században újra odafigyelni az istentisztelet kihívásaira! Ez a kiadvány erre ösztönöz.

Presbiteriánus Kiadó

A fordítás alapjául szolgáló mű:

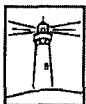
John Calvin: *Come Out From Among Them: 'Anti-Nicodemite Writings'*
Protestant Heritage Press
Dallas, Texas 75218
P.O. Box 180922

©Protestant Heritage Press, 2001

Fordította: Greizer Miklós

Lektorálta: Bagoly Gyula, Szőke Imre

Magyar kiadás (Hungarian edition):

©Presbiteriánus Kiadó, 2009

Minden jog fenntartva. All rights reserved.

A magyar kiadás a *Protestant Heritage Press* engedélyével történt.

Rendelési cím:

Presbiteriánus Kiadó

3527 Miskolc, Kartács u. 1

Tel.: (36) 46-412-558

Fax: (36) 46-507-736

www.reformatus.org

Borító: Szász Attila

Tördelés, nyomdai előkészítés: Szabó Péter András

ISBN 978-963-86786-6-9

KÁLVIN JÁNOS

Levelek...

Válogatott írások a hitvalló egyházzól
és a biblikus istentiszteletről

Presbiteriánus Kiadó

Tartalomjegyzék

A magyar kiadó előszava	ii
1. Baráti levél (1540)	1
2. Rövid tanulmány (1543)	11
3. Kálvin János válasza a nikodémita uraknak (1544)	56
4. Kálvin János négy igehirdetése (1552)	82
5. Első igehirdetés	85
6. Második igehirdetés	107
7. Harmadik igehirdetés	129
8. Negyedik igehirdetés	149
Jegyzetek	171

A MAGYAR KIADÓ ELŐSZAVA

DÉN Kálvin János (1509-1564) születésének ötszázadik évfordulójára emlékezik a protestantizmus. Külföldi és hazai reformátusok egyaránt készülnek eme jeles alkalomra. Az egyháztörténelem tanúságán túl a munkásságáról szóló különféle rendezvények, teológiai konferenciák, valamint megjelentetett kiadványok mind-mind azt jelzik: az Úr Kálvinban egy nagyformátumú lelki vezetővel ajándékozta meg egyházát.

Bár Kálvin nem szorul sem bemutatásra, sem ajánlásra, mégis úgy gondoljuk, szükséges *emlékeztetnünk* magunkat mindarra, amit képviselt, illetve *aktualizálni* mindazt, amit ő egykor oly határozottan hirdetett. Az igazi – biblikus értelemben vett – megemlékezés nem lehet csupán intellektuális tevékenység, ez mindig cselekvésre és reformációra kötelez. Valahányszor az Úr a Szentírásban emlékezésre szólította fel az Ő népét, azt reformáló, megújító szándékkal tette. Egy reformátorról pedig különösen illik cselekvő módon megemlékezni.

Könyvünk válogatást kínál Kálvin azon leveleiből, tanulmányai-
ból és prédikációiból¹, melyekben a reformátor a tiszta istentisztelet fontosságával, a lelki közösségvállalás természetével, a sákramentumok kiszolgáltatásának hamis módjával, a magukat keresztyéneknek vallók megalkuvásával, ennek konzekvenciáival és egy sor egyéb fontos gyakorlati kérdéssel foglalkozik. Mindaz, amit leír, időszerűbb,

¹ Ezek a levelek és prédikációk – tudomásunk szerint – első ízben jelennek meg magyar nyelven.

mint valaha. Úgy a problémák beazonosítása, mint azok megoldása vonatkozásában. Jó lenne tehát a XXI. században újra odafigyelni az istentisztelet kihívásaira! Ez a kiadvány erre ösztönöz.

Ehhez tudnunk kell, hogy Kálvin a biblikus istentiszteletet egy *kardinális* kérdésnek látta. Abszurd dolognak tartotta, hogy egyesek csupán az *ember* üdvösségének *módjával* foglalkoznak, miközben mel-
lőzik az *Istennek* kijáró tisztelet *módját*. Ezért Kálvin az istentisztelet kérdéséről kiemelten értekezett. Különösen sokat levelezett azokkal, akik pápista „istentiszteletekre” és ceremóniákra jártak, de magukat evangéliumi keresztyéneknek tartották. Kálvin őket nikodémitáknak nevezte. A reformátor írásaiban kifejtette: a belső és a külső istentisztelet összetartozik; aki nem az Igében foglaltak szerint tiszteli Istent, beszennyezi önmagát, és Isten névére is szegyet hoz.

Mai problémák és téves diagnózisok

Mindennek ma különös jelentősége van. Félő ugyanis, hogy miközben Kálvin nagy hatású munkásságát általánosságban méltatják, az általa tárgyalt lényeges kérdésekről továbbra sem szólnak. Komoly aggályaink vannak például affelől, hogy a biblikus istentisztelet lényegét érdemben érinteni fogják-e az idei Kálvin év rendezvényein. Pedig a mai egyházak istentiszteleti szemlélete és gyakorlata távol áll attól, amit Isten Igéjének tanítása alapján Kálvin képviselt. Ma olyan alapvető kérdések felett hunynak szemet, melyek mellett Kálvin – ha ma élne – nem menne el szótlantul. Példának okáért, az egyik nívónak tartott teológiai folyóiratban² a mai tradicionális istentisztelet fontosabb hiányosságait a következőkben látják:

– *Csoda-deficit*, amely hozzájárult a spirituális kiszikkadáshoz.

² Református istentiszteletünk hiányai és azok pótlása, *Confessio*, 2008/2. szám, 74-76. o.

- Visszanyesett *művészet-igény*, amely menlevelet adott az igénytelenségre.
- *Rítusnélküliség*, amely modernnélküliséget eredményezhet.
- A *bűnismeretre juttatás* nem szoríthatja háttérbe a bűnbocsánat meghirdetését.

Tényleg ezek lennének a legfontosabb istentiszteleti hiányosságok? A csoda-hit vezetne lelki megélnküléshez? Vagy az egyszerűség lenne a biblikus istentisztelet akadálya? A rítusok vinnének előbbre a „lélekben és igazságban” történő istentiszteletben? És mi a baj a bűnismeretre juttatással? Szerintünk pontosan ez hiányzik, hiszen többnyire csupán az olcsó bűnbocsánat hirdetése hangzik a szószékekről.

Nos, melyek lennének a mai istentisztelettel kapcsolatos valós problémák, kritikus területek? Melyek azok a *kirívó anomáliák*, melyekről úgy teszünk, mintha nem léteznének? Íme néhány a fontosab-
bak közül:

- Az evangélium tiszta hirdetésének hiánya (megtérésre való hívás, evangelizáció).
- A biblikus ige hirdetés és a tiszta tanítás hiánya. A hamis tanításokat nem lehetne megtűrni az istentiszteleteken. De sajnos ma a tanbeli közömbösség jellemzi az egyházakat. Hiányzik továbbá a hívők növekedéséhez elengedhetetlen „kemény eledel”.
- A nominális egyháztagság kérdése. Azok, akik nem tértek meg a Krisztushoz, nem tisztelhetik Istent, hiszen nem is ismerik Őt. Ez a fajta „istentisztelet” nem egyéb merő képmutatásnál és az emberek félrevezetésénél.

- A sákramentumok hamis módon történő kiszolgáltatása. Látni kell, hogy mind a keresztség, mind pedig az úrvacsora egyházi szolgáltatássá silányult.³ Ez pedig Isten szövetségének és Krisztus váltságának a megcsúfolása.
- Az ökumenikus istentiszteletek kérdése. A biblikus istentiszteletre való törekvés helyett ellenkező irányba haladunk. A megtisztulás helyett az összemosis felé.
- Istentiszteleti közösségvállalás (helyi és felekezeti vonatkozásban). Hiába folyik többé-kevésbé biblikusan egy helyi gyülekezetben az istentisztelet (bár ez sem túl gyakori), ha a felekezetben másutt jelentős tévelygések és igeellenes gyakorlatok fordulnak elő. Ilyen esetekben számolni kellene a felekezeti közösségvállalásból adódó bűnrészességgel is.
- Az egyházfegyelem teljes hiánya. Ez is istentiszteleti kérdés.

Ezeket a problémákat – a liberális egyházi vezetők mellett – sajnos a hívők sem érzékelik kellő súllyal. Tiszta istentisztelet, hitvalló tagság, biblikus közösségvállalás, biblikus sákramentumos istentisztelet – mennyire idegenül hangzó fogalmak manapság. Még az evangéliumi vezetők is óvatosan elkerülik azt, hogy ezekkel szembenézzenek. A biblikus istentiszteletről pedig alig találunk ma igeileg helytálló tanulmányokat. Ehelyett kikapukat keresnek. Kálvin viszont tisztában volt azzal, hogy az istentisztelet megromlása súlyos dolog. Ezt állítja:

³ A sákramentumokat ma többnyire „evangelizációs eszközökként” kezelik. Nép-
egyházakban gyakorlatilag mindenki jogosult arra, hogy éljen ezekkel. Ennek a téves
gondolatnak – egykor és most – sok evangéliumi vezető esett áldozatul. Jó példa
erre a puritán korból *Solomon Stoddard* (1643-1728), aki a híres *Jonathan Edwards*
(1703-1758) nagyapja volt.

Lássuk meg, hogy manapság a világban uralkodó szörnyű romlás, az, hogy Isten imádása elfajult, Isten Igéjét meghamisították, és a sákramentumokat elkorcsosították – mind-mind a bűneink miatt minket ért büntetés.

A következmények tehát: romlás a világban és romlás az egyházban. Az Úr büntetése az Ő népén pontosan az, hogy már az *övéit sem* érdekli a tiszta istentisztelet. Másként: a közömbösségük a büntetésük.

Az istentisztelet témája továbbá azért is *különösen időszerű*, mert a pápisták közötti életmód, a hamis istentiszteletek látogatása *kiváló párhuzamot* kínál az *akkori* és a *mai* keresztyénység között. Különösen gondolunk azokra a keresztyénekre, akik hitehagyott, liberális egyházakban élnek. Az istentisztelet *mindkét* esetben megromlott, a hívők pedig – akkor és most – kifogásokat keresnek engedetlenségüket elkendőzendő.

Gyakori „teológiai” kifogások és ezek következményei

Az alábbi kifogásokat sajnos népegyházakban lévő hívő keresztyénektől szoktuk hallani. Ha rákérdezzük az istentisztelettel kapcsolatos problémákra, azokat részben elismerik, de azonnal magyarázkodni kezdenek. Ilyeneket mondanak: „Bár romlott az egyház és az istentisztelet, akkor is ott kell maradni világítani.” Vagy: „Nincs tökéletes istentisztelet.” Vagy: „Én az Urat tisztetem, függetlenül attól, mi történik körülöttem.” Szintén mások, akik kálvinistának tartják magukat, Kálvinnál is okosabbak kívánnak lenni. Így vélekednek: „Mi megőrizzük magunkat. Függetlenül attól, hogy a felekezet lelki tisztátalansága nyilvánvaló, a mi helyi gyülekezetünkben minden rendben megy.” Ez valójában egy önző magatartás. És mi van a több ezer gyülekezettel,

ahol tömeges félrevezetés folyik, ahol hamis istentiszteletet mutatnak be, miközben Isten neve és az Ő dicsőséges Igéje káromoltatik?

Másfelől, ugyanezek a hívők folyton keseregnek amiatt, hogy Isten nem ad ébredést és reformációt egyházaikban. De miért adna? Senkinek nem jutott eszébe, hogy Isten haragja van az ilyen egyházakon? Többek között hamis istentiszteleteik miatt! Ezeknek a hívőknek észre kellene venniük, hogy egyházaik lelki helyzete összességében nem javult. Minden ebbéli próbálkozásuk – beleértve az istentiszteleti reformokat is – elakadt. Jó példa erre az elmúlt húsz esztendő. Felekezeti szinten a történelmi egyházakban nem történt érdemi változás. Közben egyre több lett a kompromisszum úgy gyülekezeti, mint felekezeti szinten. A hamis istentiszteletek háborítatlanul folynak, beleértve az ökumenikus alkalmakat és a sákramentumok hamis kiszolgáltatását. Ezekben a hívők is részt vesznek. Majd ezt igazolandó egy sajátos „teológiát” gyártanak, hogy a kompromisszumokat magyarázzák, mellyel – Kálvin szerint – a hívők lelkiismeretüknek keresnek párnát, hogy azt elaltassák. És végül jön az utolsó állomás, amely a legszomorúbb: ezeken a hívőkön végül erőt vesz a közömbösség és az apátia.

Az igazság sajnos az, hogy a mai elpuhult evangéliumi keresztyénység nem kívánja megfizetni a Krisztus-követés árát és sajnos még mindig a létbiztonság és a kényelmi szempontok dominálnak. További probléma, hogy ezek a hívők Isten Igéjének tekintélyét sem veszik komolyan. Bár sokat *beszélnek* róla, a *gyakorlat* másról árulkodik. Figyeljünk csak Kálvin észrevételeire:

Azonban a helyes ismeret még nem minden. Látunk olyan embereket, akik szinte tökéletesen ismerik a helyes tanítást, mégis hiányzik belőlük a buzgalom és a ragaszkodás, mintha nem is tudtak volna soha semmit Istenről, egy-két mulandó elkép-

zelést leszámítva. És miért van ez így? Azért, mert soha nem értették meg a Szentírás méltóságát.

Kérdezem: kik vagyunk mi, hogy tanúi legyünk Isten igazságának és sáfárai, akiket ügye hordozásával bízott meg? Itt van néhány nyomorúságos féreg, hiú teremtmények... és Isten azt kéri, hogy védelmezzük az Ő igazságát, amely egy akkora megtiszteltetés, amelyben még az angyalok sem részesülnek. Már önmagában ez a dolog nem kellene, hogy lángra lobbantson minket, hogy ajánljuk fel magunkat Istennek, hogy úgy használjon minket, ahogyan jónak látja ebben a tiszteletreméltó ügyben?

Azt is látnunk kell, hogy ez a *rossz példa* mennyire káros, hiszen egy *helytelen* istentiszteleti gyakorlatot *hitelesít*. Azzal, hogy a hívők is részt vesznek ezeken az alkalmakon, az ott lévő hitetleneket megerősítik tévelygésükben, az erőtlenebb hívőket pedig félrevezetik. Ezért pedig számot kell majd adniuk! Hallgassuk Kálvint:

Lehet-e valaki tiszta és igaz, aki odamegy, hogy részt vegyen egy ilyen dolog elkövetésében? Ez-e Istennek, a mi Atyánknak és Jézus Krisztusnak, a mi Mesterünknek és Megváltónknak hozott tisztelet, hogy amikor látjuk, hogy így meggyalázzák Őt, ahelyett, hogy szólnánk ellene, elmegyünk és részt veszünk benne mi is, sőt ami még ennél is rosszabb: példánk látván másokat is ráveszünk erre? Nem elképesztő szemtelenség-e azt mondani, hogy ha Isten meggyalázzuk és felebarátunknak rossz példát adunk, azzal nem teszünk semmi rosszat?

Először is, az derül ki viselkedésükből, hogy nem érdeklí őket Isten dicsősége, melyet így beszennyeznek. Aztán másokat is erre vezetnek – azokra a kicsikre és erőtlenekekre gondolok, akik már megízlelték az igazságot... bátorítást kapnak a példájuk által. Végül a hitetleneket is megerősítik és megszilárdítják

tévelygéseikben. Ha ezzel nem botránkoztatnak meg, elismerem, hogy erre már nem tudok mit mondani.

Mit mondana ezekre a kifogásokra Kálvin?

Nézzünk egy rövid előzetes válogatást Kálvin válaszaiból. A reformátor mesterien szereli le azokat az érveket, melyekkel ma oly gyakran találkozunk. Az emberek nyilván nem szeretik, ha megalkuvásaira rámutatnak. Kálvinnal együtt mondjuk: nem nekünk, hanem Istennek kell megfelelniük! Vajon Isten is elfogadná ezeket a kifogásokat? És vajon hány kifogás akadna fenn a Kálvin által ismertetett biblikus szűrőn? Lássunk tehát néhány gyakori kifogást, majd azok kálvini cáfolatát:

1. „Én az Urat tisztetem a szívemben, függetlenül attól, mi történik körülöttem.”

Nem csupán azt kívánja a hívő embertől, hogy tisztaságban és ártatlanságban szeresse és tisztelje Istent, hanem hogy külsőleg is látható módon tegyen bizonyosságot arról a szeretetről és tiszteletről, hogy belsőleg hordozza Őt. Ez a bizonyoságtétel két részből áll: a szájjal való megvallásból és a külső istentiszteletből.

Ez azonban mit jelent, ha nem azt, hogy megosztják szolgálataikat Isten és az ördög között: az egyiknek a lelküket, a másikkal a testüket adják? Szívüket megtartják Istennek, legalábbis ezt mondják, de abban nem látnak semmi kivetnivalót, hogy testüket szentségtörő és gonosz dolgokra használják. Hadd kérdezzek titeket: Isten vajon megelégszik-e egy ilyen keverékkel? Vajon az, aki azt mondta: minden térd meg fog hajolni előtte és minden

nyelv vallja az Ő nevét, megengedi az embereknek, hogy bálványok előtt térdeljenek?

2. „Lehet, hogy megromlott az istentiszteletünk, de az még nem bálványimádás.”

Kálvin írásaiban kifejti: semmit sem könnyebb megrontani, mint az Isten igaz tiszteletét. Ő maga mondja másutt, hogy az ember elméje, szíve egy bálványgyár. Ezért könnyen bálványimádás lehet egy gyakorlat, egy kialakult nem biblikus hagyomány vagy szokás, vagy bármi, ami Isten Igéjének rendelkezései fölé emelkedik. Lehetnek-e a hívő embernek bálványai? Hogyne! Egyébként miért figyelmeztetné János apostol a keresztyéneket annak veszélyeire? (1Jn 5,21) A szív bálványai alattomosak. Különbséget kell tehát tenni a *helyes* és *helytelen* istentisztelet között. Egy másik, igen értékes művében⁴ Kálvin így fogalmaz:

Továbbá egyetemes szabály az Isten *helyes* tiszteletének a *helytelen*től való megkülönböztetésére, hogy *ne gondolkunk* ki mi föléle semmit, ami csak előttünk tűnik fel jó dolognak, de azt vegyük figyelembe, amit Ő parancsol, akinek egyedül van hatalma a parancsolásra. Ha tehát a mi tiszteletünket *neki tetszővé* akarjuk tenni, akkor szorgalmasan meg kell tartanunk ezt a szabályt, melyet Ő *mindenütt a legnagyobb szigorral* állít velünk szemben. (kiemelések tőlem)

3. „Az egyházat nem lehet otthagyni, még akkor sem, ha megromlott az istentisztelet.”

⁴Kálvin János: *Az egyház reformálásának szükségességéről*, 1543, Pápa, 1906, 7-8. o.

Sokan bizonyára meglepődnek a könyv olvasása közben, hogy reformáció hiányában vagy annak kivitelezhetetlensége esetén mennyire pártolta Kálvin a biblikus szeparációt. Ezt a gyakorlati következményekkel járó tanítást szintén a tiszta istentisztelet szükségességéből vezette le. Úgy most, mint akkor a nominális egyháztagság, a népegyházi felállás, a sákramentumok hamis kiszolgáltatása, a tévtanok megtűrése, az egyházfegyelem hiánya, az embereknek való megfelelés, a különféle kialakult igeellenes hagyományok nem teszik lehetővé az Isten tiszta tiszteletét. A mai megromlott istentiszteleti gyakorlat, illetve azok az újítások melyekre az Ige nem hatalmaz fel egyaránt olyan „idegen tüzek” az istentisztelet „oltárán”, melyeket az Úr nem fogadhat el.

Tehát azt kérdezik, hogy milyen tanácsot adok annak a hívőnek, aki valamiféle Egyiptomban vagy Babilonban él, ahol nem imádhhatja Istent tisztán, hanem az általános gyakorlat szerint kénytelen alkalmazkodni a rossz dolgokhoz. Első tanácsom az, hogy ha tud, menjen el. Mert mindent átgondolva boldog az, aki távol van az ilyen utálatosságoktól, mert nehéz ennyire a közelükben élni anélkül, hogy az ember beszennyezné magát. Költözzön el egy olyan helyre, ahol nem kényszerítik, hogy ilyen szemétkben vegyen részt, ahol, amikor Isten nevét és Igéjét káromolják, nem kell csendben maradnia és színlelnie, mintha egyetértene vele. Másrésztől [olyan hely lenne,] ahol a keresztyének közösségében megvallhatná keresztyén voltát, részt vehetne az evangélium szent tanításában, tisztán és teljesen élhetne a sákramentumokkal, és imádkozhatna nyilvánosan. Véleményem szerint ez lenne a legjobb megoldás.

Ha valaki nem költözhet el, azt tanácsolnám, gondolkozzon el azon, hogyan tarthatná magát távol minden bálványimádástól, hogy magát testestől-lelkestől tisztán megőrizze Istennek. Aztán imádja Istent egyénileg, és imádkozzon, hogy állítsa helyre szegény egyházát. Végül pedig, tegye kötelességét: tanítsa és intse a nyomorult tudatlan lelkeket, amennyire csak tudja. Ha azt válaszolja, hogy ezt halálbüntetés terhe mellett nem teheti, elfogadom. De Isten dicsősége, amelyről itt szó van, sokkal drágábbnak kell lennie számunkra romlandó, elmúló életünkénél, amely, az igazat megvallva, nem több mint egy árnyék.

Kálvin tehát még azokat sem kíméli, és nem menti fel Isten iránti kötelezettségeik alól, akik olyan országban élnek, ahol a pápizmus volt a domináns vallás, és nem voltak evangéliumi gyülekezetek. De manapság más a helyzet! Adva van a lehetőség *hitvalló egyházak* alapítására, illetve a meglévőkhöz való csatlakozásra!

4. „Vállalom akár a megromlott istentiszteletet is, csak hogy világhíthassak, és gyümölcsöket teremhessek, és így megmentsek némelyeket és az egyházat.”

A másik kibúvó hasonlít ehhez. Az is egy közvetett istenkáromlás: nem más, mint képmutatás és hazugság. „Színlelünk – mondják – és sokféle dolgot teszünk érzelmeink ellenében azért, hogy megnyerjük felebarátainkat, és nap mint nap gyümölcsöt teremjünk. Így az egyház fennmarad és gyarapodik. Máskülönben elveszne.” Ennyire tartják Istent, hogy nem tudná megerősíteni egyházát, ha ők nem segítenék Őt ezzel a csalással, melyet egyértelműen elítél és elvet? Mennyire tisztelik az apostolokat,

amikor azt mondják, hogy ha követnék azok bátorságát, akik Jézus Krisztus országát alapították, akkor azzal mindent lerombolnának, és ez az egyház végét jelentené? És ha nem szégyellik az apostolokat elővigyázatlansággal vádolni, mit mondanak majd az eredményekről, amellyel Urunk hűségük és buzgóságuk jeléül ajándékozta meg őket? Dicselkedhetnek-e azzal, hogy megfontoltságuk és körültekintő bölcsességük segítségével egy tíz főből álló gyülekezetet hoztak létre egy faluban? Az evangélium egyszerű hirdetése megnyerte a világot. Ismét lelkiismeretükhöz fordulok: az irányítja őket? Nem inkább az, hogy féltik saját bőrüket? Teljesen bizonyos, hogy amit kifogásként felhoznak, az [*valódi*] gondolataiktól nagyon távol áll.

5. „A sákramentumok kiszolgáltatásával valóban súlyos problémák vannak, de nincs mit tenni, ez a szokás.”

Tiltott dolog kétféle érmét nyomtatni ugyanarra az aranydarabra, vagy két, egymással ellentétes uralkodói pecsétet tenni egyetlen hivatalos iratra, egyiket a másikra? Akkor a halandó ember *honnan veszi magának a bátorságot*, hogy meghamisítja Jézus Krisztus keresztségét és úri szent vacsoráját, és azt mondja, hogy abban nincsen semmi rossz?

6. „Mi a baj az ökumenikus mozgalommal és a közös istentiszteletekkel, hiszen Jézus is imádkozott az egységért?”

Kálvin hosszasan beszél a hamis istentisztelet bemutatókkal való közösségvállalásról. Mit üzenne például Kálvin azoknak,

akik aláírták az *Ökumenikus Chartát*⁵? Azoknak, akik nyitottak a katolicizmussal való istentiszteleti közösségre, sőt elkötelezték magukat arra „hogy töreksenek az *eucharisztikus közösség* megvalósítására.”⁶ Íme Kálvin véleménye az ökumenikus mozgalomban közösséget vállaló keresztyénekről:

... bár Isten az igazság megismerésére szánta őket, magukat beszenyvezik a pápisták utálatosságával (melyek a keresztyén vallással teljesen ellentétesek), és így megtagadják az őket megváltó Isten Fiát.

Tanulságosak ezek a levelek azért is, mert a katolikus tanítás és gyakorlatok elemzését is tartalmazzák. Kálvin késői „lelki leszármazottainak” nem ártana figyelniük ezekre, tekintettel arra, hogy nem lehetnek egyszerre Kálvin emlékének kegyes ápolói és a Rómával való ökumenikus testvériség zászlóvivői is. És mit mondana azoknak, akik az iszlám felé kacsingatnak? A *Charta* szerint tudniillik keresztyének és muzulmánok egy Atyának gyermekei. Kálvin viszont arról ír, micsoda bálványimádás a törökök mecsetjeiben részt venni egy „istentiszteleten.” Ez azért említésre méltó, mert azok, akik Kálvin követőiként tetszelegnek, a muzulmánokat is „hit-testvérekként” kezelik és velük párbeszédet folytatnak.

Mert ugyanúgy, ahogyan a gyülekezetben vagy a hívők körében végzett istentiszteletben Őt ünnepélyesen imádjuk, elismerjük Istenünknek, és nyilvánosan hódolunk

⁵ Az *Ökumenikus Chartát* 2001. április 22-én írták alá Strasbourgban. A magyarországi egyházak (katolikus, református és evangélikus) 2002. október 1-én külön is aláírták a dokumentumot.

⁶ Ut Unum Sint, *Gondolatok az Ökumenikus Charta irányelveihez*, Kiadja: A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa, 2008, 27. o.

előtte, hasonlóképpen ha a törökökkel vagy a pogányokkal együtt részt veszünk az ő istentiszteletükben [*amely romlott*], az azt jelenti, hogy megvetjük Istent, és így beszenyvezük és átokkal sújtjuk magunkat.

Kálvin abszolút nem képviselné, hogy keresztyénség és iszlám ugyanazt az Istent imádja!

7. „Ha felvállalnék bármiféle reformot, abból nehézségeim adódának.”

Igen, Krisztus követésnek ára van; akár üldözés is lehet. Figyeljünk csak a reformátorra:

Mindannyian ugyanazt a kifogást hozzák fel, kicsik és nagyok, világi és egyházi személyek egyaránt. Ez azonban még annyira sem meghallgatásra méltó [*mint az előzőek*]. „Micsoda? – mondják. Elmenjünk-e mindannyian egy ismeretlen helyre? Vagy kockára tegyük-e életünket?”... Ezzel gyakorlatilag a következőt mondják: „Micsoda? Nem szolgálhatjuk Istent és nem követhetjük az Ő Igéjét anélkül, hogy üldözés ne érne minket?” Ha eszerint szeretnének jó keresztyének lenni, ki kell, hogy találjanak maguknak egy teljesen új Jézus Krisztust.

Ünneplés Kálvin nélkül

Mindezek után talán nem lepünk meg senkit, ha azt mondjuk: van egy olyan érzésünk, hogy Kálvin nem venne részt ezeken az ünnepségeken. Tudjuk, hogy ezzel a mondattal csalódást okozunk a szervezőbizottságoknak, de akik igazán ismerik Kálvint, tudják: olyan ember volt, aki biblikus elveit és meggyőződéseit nem áldozta volna fel a népszerűség oltárán. Ha az olvasó figyelmesen tanulmányozza ezeket

a leveleket, talán megérti, miért maradna üresen ezeken a helyeken a neki készített képzeletbeli díszpáholy.

Kálvin nem szeretette volna, hogy őt ünnepeljük. Ezért hagyta meg, hogy jeltelen sírba temessék. Nem lehet rá méltó módon emlékezni anélkül, hogy mindannak, amit képviselt, ne szereznénk érvényt.

Könyvünk mindenkit el kell, hogy gondolkodtasson, aki kálvinistának nevezi, érzi magát. Sajnos ma a protestáns egyházakban sokan élnek ezzel a névvel, de meggyőződésünk, hogy valójában visszaélnék Kálvin nevével. Ő soha nem adná a nevét azokhoz a teológiai irányzatokhoz és gyakorlatokhoz, amelyek ezekben az egyházakban folynak. Hiszen lábbal tiporják mindazt, amiért ő egykor lándzsát tört. Ez különösen igaz a biblikus istentisztelet vonatkozásában.

Végszó Kálvin igazi követőinek

Ki kell végül mondani: biblikus istentiszteletet csak *igaz*, azaz *hitvalló* egyházakban lehet bemutatni. Ott, ahol megvalósul az *igaz egyház* reformátorok által meghatározott három fő ismertetőjele: az Ige *tiszta* hirdetése (*Sola* és *Tota* Scriptura), a sákramentumok *helyes kiszolgáltatása* és az egyházfegyelem *gyakorlása*. Másutt csak hamis egyház és megromlott istentisztelet lehet.

Akinek van füle a hallásra, hallja meg! Akinek van szíve, amely az Úrért buzgólkodik – értse meg! Aki pedig megértette, hogy cselekedni is kellene már valamit, tegye meg! Ez lenne a legszebb tisztelgés ezen az 500 éves évfordulón. Ha nem ezt tesszük, nem Kálvin születését ünnepeljük, hanem Kálvin, illetve az általa képviselt biblikus elvek halálát.

Ez a könyv mindenkit fel fog rázni álmából, mázsás terheket helyezve a vállára. Mi azt reméljük, és azért imádkozunk, hogy Kálvin szigorú érvelése, kéréshetetlen – de biblikus – logikája kényszerítse

állásfoglalásra az olvasót. Kedves olvasó! Ne habozz megadni az Istennek kijáró tiszteletet már itt a földön! Hiszen ha valóban a mennybe készülsz, ott is ezt kell tenned! Vess el tehát minden akadályt, és tiszteld az Urat tisztán!

Bámulatos, hogy milyen sokféle dolog érdekli az embereket, de mégis van egy pont, melyben mindenki egyetért, az, hogy ebben a lenti világban jól akarja magát érezni. Természetes, hogy mindenkinek megvannak a saját céljai és módszerei, mégis ez a hiábavalóság uralkodik mindenhol, hogy mindenki csak a saját javát és boldogságát keresi ebben a romlott világban. Ez látszik abból is, hogy mennyire lealacsonyodtak az emberek. Teljesen más célból teremtettünk: hogy miközben a világban van dolgunk, Isten mennyei országára vágyakozzunk. Ezért van az, hogy ezt az életet a Szentírás „ösvénynek” vagy „útnak” nevezi. Ezért aki nem akarja magát megfosztani Isten örökkévaló örökségétől, ezzel kezdje: tisztítsa meg magát minden bolond vágytól és elképzeléstől, melyek csak visszafognák és ebben a világban tartanak; hogy Istenhez akarjon menni, és ebben semmi se akadályozhassa őt. Azt mondom, hogy semmi se akadályozhassa, mert létfontosságú, hogy minden világi kötődést, melyek Istentől vonnak el minket, teljesen tépjünk ki szívünkéből, hogy könnyű poggyással utazhassunk azon az úton, melyet vállalnunk kell.

Miskolc, 2009. március

Szőke Imre
Presbiteriánus Misszió

BARÁTI LEVÉL (1540)

Uram és szeretett testvérem!

MIVEL kapcsolatban kérte, hogy írjak Önnek: nehéz tanácsot adni egy keresztyén embernek, hogy hogyan viselkedjen egy olyan helyen, ahol fogságban és szolgaságban él, nem dicsőítheti Istent, és nem élhet Igéjének uralma szerint. Mert a mélységben nem könnyű látni, hogy melyik utat válasszuk. Mégis, mivel a tengerészek kijelölt út nélkül, a csillagokat nézve tudják, merre induljanak a kikötő felé, reménységünk, hogy ha figyelünk az Urunk által adott jó vezetésre, el tudunk indulni abba az irányba, amelyre hív bennünket.

Ezért, ha valaki tanácsomat kéri ebben a dologban, először is figyelmeztetem őt, hogy figyeljen Istenre, és főként féljen, nehogy megbántsa Őt. Mert enélkül az alap nélkül minden Istenre figyelés haszontalanná válik. Isten félelmének tehát annyira meg kell ragadnia és el kell foglalnia szívünket, hogy megutáljuk a világot és minden teremtményt azért, hogy tudjunk Neki engedelmeskedni, és tegyük az Ő akaratát. Ezt azért mondom, mert amikor az emberek barátságát, földi méltóságot és gazdagságot, vagy saját életünket sokra becsüljük, elfordulunk Isten parancsának követésétől, és sok szép kifogásunk lesz, melyekkel megpróbáljuk magunkat hibáinkban védeni.

Mert természetünk nem csupán romlott, hanem vak is. Ezért ha valaki jó tanácsot szeretne ebben a dologban, először is meg kell

tanulnia jobban tisztelnie Istent és az Ő igazságát, mint saját magát és a világi dolgokat.

A szóban forgó dologra térve: mindenki egyetért abban, hogy a keresztyén embernek tisztelnie kell Istent, nemcsak szívében lelki szeretet által, hanem külső bizonyoságtétellel is. Mivel az Úr testünket és lelkünket is megváltotta a halálból, mindkettőt megvásárolta, hogy gazdájuk és mesterük legyen. Ezért mivel az ember teste és lelke is szent és Istennek szentelt, mindkettőben az Ő dicsősége kell, hogy felragyogjon, ahogyan Pál mondja (1Kor 6,20).

Éppen ezért csúfolódás azt mondani, hogy „elég, ha az ember szívében dicsőíti Istent, a külső dolgokkal pedig nem kell törődnie, mivel azok úgysem tartoznak Istenre”. Azonban ha a szív jó, meg fogja teremni külső gyümölcsseit, ugyanígy Isten igaz szeretete mindig meg fogja teremni nevének külső dicséretét. Erről beszél Pál, amikor a szívbeli hitet összekapcsolja a szájjal való megvallással (Róm 10,9). Mégsem követelem meg mindenkitől a nyilvános bizonyoságtételt, mintha minden keresztyénnek szószékre kellene mennie, vagy össze kellene gyűjtenie embereket, hogy elmondják nekik mindazt, amit az Úr az Ő Igéjéből adott nekik. Azt viszont kívánom, hogy a hívő ember olyan módon igyekezzen tudatni másokkal, hogy ő az Úr szolgálója, ahogyan az a Szentírásban le van számunkra írva. Ezenfelül nem írhatjuk elő meghatározott szabályokkal, hogy mindenki mennyit tegyen hite megmutatásáért; mindannyian gondoljuk végig, hogy Isten milyen tudással ajándékozott meg, milyen lehetőségeket ad nekünk, és miközben eredményesek kívánunk lenni, hűségesen igyekezzünk megszentelni az Ő nevét.

És mivel kevés bátorságunk van ebben a dologban, biztassuk magunkat, szidjuk meg közömbösségünket, és mindent megtéve jöjjünk tűzbe, hogy tudjuk tenni kötelességünket. Röviden: nagyobb szük-

ségünk van buzdításra, mint szabályokra. Mert bár Isten általában tanításán keresztül megmutatja nekünk, hogy mit kell tennünk, amikor a cselekvéshez érünk, könnyen elfordulunk, ha nem örködünk szorgalmasan, és magunkat komolyan nem szorítjuk és kényszerítjük kötelességünk cselekvésére. Ezért sohasem szabad feladnunk, amíg el nem jutunk arra a pontra, amikor egyetlen lehetőséget sem hagyunk ki Isten dicsőítésére. Ez legyen életünk legfőbb törekvése!

Ettől függetlenül bizonyosan vannak dolgok, melyeket az embernek kerülnie kell, hogy bizonyoságot tudjon tenni keresztyén hitéről – ami viszont Isten minden gyermekének feladata. Nem szabad részt vennie semmilyen istentelen szertartásban. Mivel az Isten által létrehozott szertartásokon az Ő szolgálatában és nevének tiszteletében veszünk részt (általuk bizonyoságot teszünk, hogy az Ő szolgálói vagyunk), hasonlóképpen, aki olyan szertartásokon vesz részt, melyek az Ő dicsőítésével ellentétesek (melyekben bálványimádás és gonosz babonások vannak), megfertőzi Isten nevét, és magát is beszennyezi. Erről beszél az Úr, amikor azt mondja, hogy szolgálói dicséretet fognak neki énekelni, meghajtják térdüket az Ő felsége előtt, templomában imádják Őt, és csak neki hódolnak. Ezzel ellentétben nem fogják meghajtani térdüket a Baálnak, nem fogják megcsókolni a bálványszobrokat, imádván őket, és nem fognak idegen istenre esküdni. Ezekkel az Igékkel azt jelképezi, hogy szolgálói nem csupán lelkiismeretükben őrzik meg magukat tisztán, hanem külsőleg is. Nem tesznek semmit, ami az Ő tisztelete ellen szól. Ebben senki sem kételkedhet.

Nehéz megállapítani, hogy a keresztyén ember mely dolgokkal fertőzi meg magát, és miket tehet anélkül, hogy vétkezne. Egy határozott különbséget viszont már jó, ha az elején látunk: vannak olyan dolgok, melyek egy kis hibával kezdődnek, sőt, még az is lehet, hogy jó forrásból származnak, de később valamiképpen elromlanak. Más

dolgokat viszont már az elejétől kezdve az ördög sugall, hogy elfordítsa Istentől az embereket. Olyan dolgok is vannak, melyek annyira megromlottak, hogy esetükben egyértelmű bálványimádásról van szó.

Az első csoportba tartoznak a templomi és hagyományos gyertyák, melyeket régen az úrvacsora alatt az oltárra helyeztek. Talán akik elkezdték ezt a gyakorlatot, azok nem voltak elég bölcsek, mivel ezzel mintegy visszahoztak valamit a júdaizmusból a keresztyénségbe. Ettől függetlenül, mivel nem volt káros megjegyzésük ezzel kapcsolatban, és mivel ez a gyakorlat csupán egy könnyelmű és téves jóindulatból fakadt – az emberek áhítatát próbálta segíteni –, ezt nem kell feltétlenül bálványimádásnak tartanunk. Tény, hogy amennyiben rajtunk áll, ne támogassuk ezt a balgaságot. Mégis, bár várjuk ennek kijavítását, eltűrhetjük anélkül, hogy az sértené lelkiismeretünket.

Ezért a hívő ember részt vehet ezeken a ceremóniákon, amennyire az szükséges. Ha anélkül távol maradhat, hogy az sértene bárkit, akkor hagyja el: jelentse ki szabadsággal, hogy nem tetszenek neki.

Ettől függetlenül ez a különbségtétel nem annyira egyértelmű, hogy határozott álláspontunk lehetne a dologban. A pápa zsarnoksága alatt álló országoknak sok olyan ceremóniájuk van, melyek kezdetben megalapozottnak tűntek, de most már teljesen romlottak és gonoszak. Ebben a tekintetben őrizkedjünk az Istennel össze nem egyeztethető dolgoktól, és mindenekfelett ne vonjuk bele a tudatlanokat abba, amit Isten nekünk rossznak nyilvánított. Mert ha még alapvetően semleges dolgokról is van szó, nem szabad őket rossz célra használnunk, hogy Istent meggyalázzuk, vagy felebarátunknak rossz példát mutassunk.

A dolog lényege az, hogy bizonyosak legyünk benne: amikor eljön a vasárnap és az emberek egybegyülekeznek, a hívő ember

elmehe-e² a közösségbe misére, hogy kifejezze: részt akar venni a gyülekezeti közösségben. Sok szent életű és igaz tanításban részesült jó ember nemcsak úgy gondolja, hogy elmehe, hanem szerintük el is kell mennie. Nézetüket meg is tudják indokolni, vagy legalábbis meg tudják magyarázni. Azt mondják, hogy az ilyen emberi közösség nem más, mint egy egyház, melytől az embernek saját akaratából nem szabad magát elkülönítenie.

Erre a nézetre azonban azt válaszolhatjuk, hogy az egyházat többféleképpen is lehet értelmezni. Természetesen tudom, hogy a pápa zsarnokságának uralma alatt levő országokban is megtalálható az egyetemes egyház. Ahogy Pál mondja: Isten kegyelme sohasem fog eltávozni a zsidóktól, mert egyszer befogadta őket megszeghetetlen szövetségébe: tehát mi is mondhatjuk, hogy kegyelmének hatalma örökké megmarad azokon a népeken, melyeket Isten egyszer már megvilágosított az Ő evangéliuma által.

Ráadásul megvan náluk a keresztség, ami az Istennel való szövetség jele, és ez a keresztség nem lehet hiábavaló. És bár a legtöbb, sőt szinte minden ember elbukott a bálványimádásban, ettől függetlenül háládatlanságuk nem akadályozhatja meg, hogy Isten kegyelme véghezvigye az Ő munkáját. Ebből az következik, hogy Istennek mindig meg voltak az Ő kiválasztottai, mint ahogyan most is megvannak, akiknek üdvösségét a keresztség valóságosan elpecsételi és igazolja. És mivel a keresztség az egyház egyik sákramentuma, az Úr úgy rendelte, hogy megmaradjon, hogy ahol az Ő nevét segítségül hívják és valamiféle egyházi szolgálat folyik, ott az egyház teljes egészében ne pusztuljon el.

Másfelől nem gondolom, hogy ott olyan egyház van, mint amelyet az Úr a Szentírásban előír. Az Úr Jézus valóban azt tanította, hogy engedelmeskedjünk az Ő egyházának. Azonban azért van ez

így, mert az egyház az igazság oszlopa és alapja. A pápista egyház viszont hibák és tévtanítások hordozója, és azon munkálkodik, hogy felforgassa Isten Igéjét. Ráadásul ahelyett, hogy megtartanák Isten szent rendeléseit, utálatosságokkal vannak tele. Ennélfogva azt gondolom, hogy olyan egyházzal van dolgunk, amely az ókori izráelitáknál is volt, miután megromlottak. Tehát nem értek egyet azzal, hogy aki teljesen elveti az ilyen népet, vagy azzal, hogy kivonulva ebből a közösségből, kiátkozza azt. Mégsem tudok sokat mondani amellett, hogy teljesen vállaljunk közösséget a fejekkel, amelyek ragadozó farkasok és az egyház tönkrevetői, és a gonosz tagokkal abban, ami egyértelműen gonosz.

Azok, akik megengedik a hívő embernek, hogy eljárjon misére a pápistákkal, egy más okkal indokolják meg ezt. Azt mondják, hogy a mise az úrvacsorát követi, bár meglehetősen szennyes és romlott módon. Azonban azt nem tagadják, hogy ott számtalan szentségtörést és utálatosságot követnek el, melyeket az igaz szívűek meg kell, hogy vessenek. Az emberek mégis elnézik ezt, hiszen – mondják – ha nem tud részt venni a tisztán kiszolgáltatót úrvacsorában, ne vesse el a csökevényes részt, amelyben részt vehet, bármennyire is sok hibát találunk benne.

Ami engem illet, egyértelmű dilemmát látok ebben. Véleményem szerint a pápista mise teljes utálatosság, amelyet ugyanúgy a vacsora név mögé rejtettek, ahogyan az ördög is a világosság angyalának tettei magát. Mivel az tény, hogy az úrvacsora misztériumát megszenteltetik és semmivé alacsonyítják, nem tudom, hogy mi hogyan élhetünk vele az igazi úrvacsora helyett.

Azt állítják, hogy az Istent féltő ember csak azért megy oda, hogy a keresztyénekkal együtt részt vegyen az imádkozásban, Isten segítségével hívásában, és tisztelje Istent azáltal, hogy megtartja sákramentumát,

miközben szívében megveti az ott végzett istenkáromlást, mivel nyíltan nem bírálhatja azokat.

Ez azonban nem tűnik számomra szilárd érvelésnek. Ahogyan a próféta mondja: „Nem mutatok be nekik vérrel kevert italáldozatot, még nevüket sem veszem ajkamra” (Zsolt 16,4). Kétségtelen, hogy a mise nem más, mint az Isten templomában felállított bálvány. Ezért aki látogatja a misét, példát ad az egyszerű és tudatlan számára, hogy ő a misét jó dolognak tartja – ezért bűnös Isten előtt, mert tönkretesz valakit, akit ilyen módon³ félrevezetett. Mégis, mivel sokak szerint én túlságosan szigorú vagyok, arra intem a hívő embereket, hogy jól gondolják végig a dolgot. Saját lelkiismeretem szerint nem látom, hogyan lehetne ezt megkerülni. Én azért vagyok ezen a véleményen, mert számomra túlságosan egyértelmű ahhoz, hogy azt cáfolni vagy elutasítani lehessen.

Azért, hogy ezt könnyebben láthassuk, hadd összegezzem a dolgot illető tanácsomat. Először is, Isten minden szolgálja vitathatatlanul nem csupán azt kívánja a hívő embertől, hogy tisztaságban és ártatlanságban szeresse és tisztelje Istent, hanem hogy külsőleg is látható módon tegyen bizonyosságot arról a szeretetről és tiszteletről, hogy belsőleg hordozza Őt. Ez a bizonyoságtétel két részből áll: a szájjal való megvallásból, és a külső istentiszteletből vagy ceremóniákból.

Ami a hitünk szájjal való megvallását illeti, ebben nem állíthatunk fel pontos szabályokat. Sokkal inkább, ahogyan arra elhívásunk lehetőséget ad és módunk van rá, mindegyikünk saját helyén legyen hasznos és tegye kötelességét, hogy Isten neve megszentelődjön minden szaván keresztül. Ne színlelje, vagy tettesse, hogy egyetért a gonosz tanításokkal vagy olyan dolgokkal, melyek lealacsonyítják Isten tiszteletét. Tartsák különösen is fontosnak, hogy Isten félelmében és Igéje igazságában helyesen oktassák és vezessék családjukat, mert amikor